

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo @stm.fi

LAUSUNTOPYYNTÖ STM/449/2019

Lausunto Sosiaali- ja terveysministeriölle Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raportista

Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä on selvittänyt hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan 2016-2019 kirjatun toimenpiteen 5.3 mukaisesti millaisin kriteerein naiseen kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan tapauksia ohjataan sovitteluun ja hyväksytään soviteltavaksi sekä miten sovitteluprosessi etenee.

Työryhmä katsoo, että lähisuhdeväkivallan sovittelua voidaan jatkaa kansainväliset sopimukset ja velvoitteet huomioiden. Raportissa todetaan, että Sovittelulaki täyttää EU:n uhridirektiivin vaatimukset. Lainsäädännöllisiä muutostarpeita työryhmä ei esitä.

Kyselyjen, haastattelujen ja asiakirja-aineiston avulla selvitettiin, että lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessi noudattaa pääpiirteissään samaa kaavaa koko maassa. Esitykset toiminnan kehittämiseksi liittyvät sovitteluun ohjaamiseen, sovittelun edellytysten arviointiin ja koulutuksen kehittämiseen. Kehittämisesityksiä työryhmä ei tarkemmin arvioi eikä ohjeista, vaan ehdottaa tehtävään uuden työryhmän perustamista.

Työryhmä esittää kolmea kehittämiskokonaisuutta. Taulukkoon kirjatuista kehittämissuunnitelmista osa sisältyy jo nykyisellään lähisuhdeväkivallan sovittelun prosessiin ja hyviin käytäntöihin. Esitykset ovat osin päällekkäisiä ja eritasoisia.

Kehittämiskokonaisuus 1

Kehittämiskokonaisuudessa tuodaan esille tarve sopia yhteiset valtakunnalliset kriteerit siitä, millaisia lähisuhdeväkivaltarikoksia voidaan ohjata sovitteluun ja miten sovittelun edellytysten arviointi tehdään (1.2.). Tähän liittyy myös lähisuhdeväkivallan toistuvuus käsitteen määrittely, jonka työryhmä on esittänyt erikseen perustettavan työryhmän tehtäväksi (2.2.).

Näkemyksemme mukaan toimenpiteet ovat hyviä valtakunnallisesti yhtenäisten käytäntöjen ja

sovittelun laadun turvaamiseksi. Kriteereiden käyttöönotto ja juurruttaminen edellyttää toimijoiden säännöllistä yhteistyötä ja koulutusta (3.1.) niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin.

Kehittämiskokonaisuus 2

Työryhmä esittää, että selvitetään mahdollisuus palkata jokaiseen sovittelutoimistoon sosiaalityöntekijä, jonka vastuulla olisi sovittelun edellytysten arviointi (2.1.). Sovittelutoimistoissa työskentelee runsaasti ammattihenkilöitä, joilla on sekä koulutukseen että pitkään työkokemukseen perustuva tieto ja taito lähisuhteessa tapahtuneiden väkivaltarikosten sovittelun edellytysten arvioinnissa ja sovittelijoiden ohjaamisessa. Kasvavien sovitteluun ohjautuvien aloitteiden määrän vuoksi kehittämissuunnitelmassa mainittu sovittelutoiminnan ammattihenkilöstön lisäys olisi erittäin tarpeellinen lisäresurssi. Lähisuhdeväkivaltaan erikoistuneen ammattihenkilöstön lisääminen toisi tarpeellisen vahvistuksen myös kouluttamiseen, viranomaisyhteistyöhön, vapaaehtoisten ohjaustyöhön sekä antaisi tarvittaessa resurssia sovittella haasteellisimpia sovittelutapauksia vapaaehtoisen sovittelijan työparina.

Suomalainen rikossovittelu perustuu vapaaehtoistyöhön. Lähisuhdeväkivallan sovitteluun osallistuvat vapaaehtoiset suorittavat Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen laatiman sovittelun peruskurssin lisäksi laajan lähisuhdeväkivallan sovittelijoiden erikoistumiskoulutuksen. Sovittelutoimistot järjestävät lähisuhdeväkivallan sovittelijoille jatkuvaa täydennyskoulutusta ja työnohjausta. Useimmilla sovittelijoilla on lisäksi väkivaltatyön koulutusta ja kokemusta oman ammattitaustansa kautta. Tämän vuoksi katsomme, että ammattihenkilön osallistuminen toisena sovittelijana (2.1.) on tarpeellista vain kaikkein haastavimmissa ja pitkäkestoisimmissa sovittelutapauksissa.

Sovittelun osapuolten palveluntarpeen arviointi ja palvelunohjaus ovat lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessin vakiintuneet käytännöt, ja niitä tehdään yhdessä sovittelun osapuolten kanssa prosessin jokaisessa vaiheessa aina edellytysten arviointivaiheesta seurantaan saakka. Työryhmä esittää palveluntarpeen arvioinnin ja palveluihin ohjauksen kirjaamista sekä SOPU-tietojärjestelmään että mahdolliseen sovittelusopimukseen (2.3.). Sovittelusopimus on osapuolten välinen ja heidän määrittelemänsä. Sopimukseen voi kirjata palvelunohjauksen osalta vain ne asiat, jotka osapuolet yhteisesti tahtovat. Sovittelusopimukseen tehtävä palveluihin ohjaamisen kirjaus voi rikkoa osapuolen oikeutta pitää esimerkiksi hoitokontaktinsa yksityisinä. Palveluohjauksen kirjaus sisältyy jo SOPU-tietojärjestelmän kirjauksiin.

Raportissa esitetään, että seurannasta tehdään vakiintunut osa lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessia (2.6. ja 2.9.), ja että siitä kerrotaan asiakkaalle jo prosessin alussa. Sopimuksen seuranta suoritetaan aina, jos sovitaan aineellisista korvauksista. Osapuolet sopivat mielellään seurannasta myös käyttäytymissopimusten yhteydessä silloin, kun he kokevat siitä olevan apua sovittelussa sovittujen asioiden toteutumisen tueksi. Yhtä lailla, kuten sovitteluun osallistuminen, myös sopimuksen tekeminen ja siihen liittyvästä seurannasta sopiminen tulee olla osapuolille vapaaehtoista.

Pidämme tärkeänä työryhmän esitystä lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyvän tutkimuksellisen tietopohjan vahvistamista (2.11.) Lähisuhdeväkivallan sovittelusta on akateemista ja tasokasta tutkimusta vain vähän. Tutkimuksellista tietoa tarvitaan mm. toiminnan kehittämisen ja asianosaisten tarpeiden paremman huomioimisen tueksi. Tutkimustoiminnan tulee pohjautua osapuolten ennalta antamaan suostumukseen. Siksi asianosaisten suostumus olla heihin yhteydessä tulisi hoitaa osaksi sovitteluprosessia pikaisesti niin, että uuden SOPU-tietojärjestelmän tietoja voidaan esteettä käyttää tutkimukseen jo vuoden 2019 osalta.

Kehittämiskokonaisuus 3

Laadukkaan ja yhdenmukaisen lähisuhdeväkivallan sovittelupalvelun edellytys on, että sovittelun ammattihenkilöstö kokoontuu säännöllisesti työtä ohjaaville ja kehittäville koulutus- ja neuvottelupäiville. Sovittelulaki velvoittaa THL:n huolehtimaan sovittelutoimintaan osallistuvien henkilöiden täydennyskoulutuksen järjestämisestä valtakunnallisesti ja alueellisesti. Sovittelunohjaajille luotava koulutuskokonaisuus (3.3.) ja sen läpikäyminen aina uusien ohjaajien kanssa, valtakunnallisten täydennyskoulutuspäivien järjestäminen (3.1.) sekä vapaaehtoisten lähisuhdeväkivallan sovittelijoiden koulutusohjelman päivittäminen (3.2.) edellyttävät mielestämme vapaaehtoisten ja ammattihenkilöstön koulutuksen kehittämiseen ja järjestämiseen ohjattavan henkilöresurssin lisäämistä THL:lla.

Moniammatilliset koulutukset (THL, VKSV, POHA, POLamk, sovittelutoimistot) ovat mielestämme tehokas keino kehittää yhteistyötä, osaamista ja yhtenäisiä käytäntöjä (3.1.).

Tilastointi

Raportissa todetaan, että sovitteluhenkilöstön mukaan sovitteluun ohjautuu tilastointia enemmän lähisuhdeväkivaltatapauksia. Tilastoissa näkyy vain fyysinen, osapuolten henkeen ja terveyteen kohdistuva väkivalta. Käytännössä sovittelutoimistossa sovitellaan lähisuhdeväkivallan hyvien käytäntöjen mukaan myös muita lähisuhdeväkivallan muotoja, kuten henkistä ja taloudellista väkivaltaa. Mielestämme lähisuhdeväkivallan sovittelujen tilastointi näiden tapausten osalta tulee aloittaa, aloitteiden käsittely lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvien käytäntöjen mukaisesti varmistaa ja tapauksiin liittyvää mahdollista fyysisen väkivallan riskinarvioinnin menettelyä kehittää.

STM:n nimeämä uusi työryhmä

Työryhmä esittää, että STM nimeää erillisen työryhmän, joka jatkotyöstää edellytysten arvioinnissa ja asianosaisten voimavarojen selvittämisessä käytettäviä työvälineitä. Pidämme tärkeänä, että työryhmään nimetään riittävä määrä myös sovittelutoimistoissa erilaisilla alueilla toimivia ammattihenkilöitä. Lisäksi esitämme, että STM kutsuu työryhmään asiantuntijajäseneksi lähisuhdeväkivallan sovittelua tutkineen ja pitkään kehittäneen, TtT Aune Flinckin.

Lopuksi

Lähisuhdeväkivallan sovittelu tarjoaa osapuolille turvallisen mahdollisuuden asiansa käsittelyyn prosessissa, joka perustuu dialogiseen, tulevaisuuteen suuntautuvaan ja muutokseen motivoivaan työskentelytapaan. Lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessi ei korvaa rikosprosessia, vaan toimii sen rinnalla ja täydentää sitä.

Sovittelu on valtakunnallisesti kattava, edullinen, ammatillinen ja yhteisöllinen resurssi, jota käytetään myös lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisevänä toimintana. Lähisuhdeväkivallan vastainen työ on moniammatillista työtä, jonka yksi osa myös sovittelu on. Pidämme tärkeänä, että työryhmä on ottanut yhdeksi kehittämisen painopisteeksi eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämisen.

Leena Sopanen
Sovittelutoimiston johtaja

Katja Vaahtera
Johtava sovittelun ohjaaja

Reetta Ikonen
Sovittelutoimiston johtaja

Pohjois-Karjalan
sovittelutoimisto

Satakunnan
sovittelutoimisto

Kymi-Saimaan
sovittelutoimisto